

INHOUD

Het enfant terrible als ziener	9
Zienersbrieven	19
<i>Aan Georges Izambard</i>	20
<i>Aan Paul Demeny</i>	24
Een seizoen in de hel	37
'Vroeger was...'	39
<i>Kwaad bloed</i>	41
<i>Helse nacht</i>	55
<i>IJlkoortsen</i>	61
I Dwaze maagd	61
II Alchemie van het woord	71
<i>Het onmogelijke</i>	87
<i>Weerlicht</i>	93
<i>Ochtend</i>	95
<i>Vaarwel</i>	97
Illuminations	101
<i>Na de Zondvloed</i>	103
<i>Kindertijd I, II, III, IV, V</i>	105
<i>Sprookje</i>	111
<i>Parade</i>	113
<i>Oudheid</i>	115
<i>Being Beauteous</i>	117
* * * * *	117

<i>Levens I, II, III</i>	119
<i>Vertrek</i>	123
<i>Koningschap</i>	125
<i>Tot een rede</i>	127
<i>Dronken ochtend</i>	129
<i>Zinnen</i>	131
<i>Werkers</i>	135
<i>De bruggen</i>	137
<i>Stad</i>	139
<i>Wagensporen</i>	141
<i>Steden (I)</i>	143
<i>Vagebonden</i>	145
<i>Steden (II)</i>	147
<i>Nachtwaken I, II, III</i>	151
<i>Mystiek</i>	153
<i>Dageraad</i>	155
<i>Bloemen</i>	157
<i>Vulgair nachtgezicht</i>	159
<i>Zeegezicht</i>	161
<i>Winterfeest</i>	163
<i>Angst</i>	165
<i>Grootsteeds</i>	167
<i>Barbaars</i>	169

<i>Opruiming</i>	171
<i>Fairy</i>	173
<i>Oorlog</i>	175
<i>Jeugd</i> I Zondag, II Sonnet,	177
III Twintig jaar, IV	179
<i>Voorgebergte</i>	181
<i>Taferelen</i>	183
<i>Historische avond</i>	185
<i>Bottom</i>	187
<i>H</i>	189
<i>Beweging</i>	191
<i>Toewijding</i>	193
<i>Democratie</i>	195
<i>Geest</i>	197
Een taal vinden	201
Verantwoording van de vertaling	207
Noten	215
Register van beginregels	223
Register van Franse titels	228
Bibliografische aantekening	230

Op het hoogtepunt van zijn kunnen, nog vóór zijn eenentwintigste, stopt Arthur Rimbaud met het schrijven van poëzie.

In het najaar van 1873 wordt hij door het literaire wereldje in Parijs met de nek aangekeken; niemand maakt een woord vuil aan zijn onlangs gepubliceerde *Une saison en enfer*. Hij verbrandt zijn oude manuscripten, inclusief de onverkochte exemplaren van zijn ‘Saison’ en begint een zwervend bestaan. Het verhaal over het verbranden van zijn eigen werk komt uit de koker van zijn zuster Isabelle, die na de dood van haar broer een soort hagiografie aan hem wijdt. Dat ze overdreven heeft staat vast: in het magazijn van de Brusselse firma Poot & Cie, waar Rimbaud het boek voor eigen rekening liet drukken, werd in 1901 op de presentexemplaren na de gehele oplage teruggevonden. Zo’n vijfhonderd exemplaren waren daar wegens wanbetaling al die tijd blijven liggen.*

In de loop van de tijd heeft de gestalte van Rimbaud mythische proporties aangenomen. In 1952 vulde René Etiemble in een studie over de mythevorming van Rimbaud twee dikke boekdelen met citaten van journalisten en schrijvers die de figuur van Rimbaud een steeds fabuleuzer jasje aantrokken. Zijn vaarwel aan de literatuur heeft niet weinig bijgedragen tot het weven van deze mythe. Tegenwoordig veronderstellen de meeste Rimbaudkenners dat het ‘Vaarwel’ uit *Een seizoen in de hel* niet staat voor zijn definitieve breuk met de poëzie en dat *Illuminations* later geschre-

* Rimbauds pyromane neigingen ten aanzien van zijn eigen geschriften schijnen niet verder te gaan dan zijn verzoek aan Paul Demeny de rijmende verzen die hij hem eerder had bezorgd te verbranden (zie eindnoot 6).

ven is, gedeeltelijk althans: een deel ervan ontstond vermoedelijk tussen september 1872 en juli 1873 in Londen, toen hij daar samen met Paul Verlaine vertoefde; een ander deel componeerde hij in 1874, wederom in Londen, tijdens zijn verblijf aldaar met de dichter Germain Nouveau.

Rimbauds laatste officiële bemoeienis met de literatuur dateert uit begin 1875, als hij, nauwelijks twintig jaar oud, in Stuttgart het manuscript van de *Illuminations* overhandigt aan Verlaine. In Stuttgart maakt hij Verlaine op een nogal hardhandige wijze duidelijk dat hij eens en voor al een punt heeft gezet achter hun verhouding; dit besluit lijkt tevens zijn definitieve afscheid van de literatuur te markeren, een stap waar hij niet meer op terug zal komen. Ook niet in 1886 als, op initiatief van Verlaine, door het tijdschrift *La Vogue* een groot deel van *Illuminations* wordt gepubliceerd. Voor het eerst is er in een bredere literaire kring belangstelling en zelfs bewondering voor zijn werk. In Marseille speelt men met het idee hem aan het hoofd van een nieuwe dichtersschool te plaatsen. Maar Rimbaud heeft geen interesse. ‘*Ces enfantillages!*’ (kinderachtig gedoe) reageert hij als hij van de publicatie hoort. Toch gaat het hem in Abessinië en Somalië, waar hij als zakenman de laatste tien jaar van zijn leven slijt, niet bepaald voor de wind. In de sporadische brieven die hij aan zijn moeder en zijn zuster Isabelle schrijft, klaagt hij voortdurend over de geestdodende eenzaamheid waarin hij is beland: ‘*Wees niet verwonderd dat ik nauwelijks schrijf: het is in de eerste plaats omdat ik nooit dingen tegenkom waarover ik iets zou moeten zeggen! Want als je in landen bent als deze hier, heb je meer te vragen dan te zeggen! Woestijnen zonder wegen (...) wat wil je dat een mens daarover schrijft? Dat je er ziek van wordt, dat je je dood verveelt, dat je ervan afstompt, dat je er genoeg van hebt, maar dat je er niet mee op kunt houden, enz., enz.! Dat is alles, al wat erover te zeggen valt; en omdat geen mens dat leuk vindt, kan ik maar beter zwijgen.*’

Over Rimbauds abrupte en definitieve breuk met de poëzie wordt tot op vandaag de dag gespeculeerd. Het is een stap die tot

de verbeelding spreekt en vragen oproept. Wat heeft een van de grootste dichters uit de moderne tijd bezield om, na de komeetachtige ontwikkeling die hij doormaakt, nog voordat hij de volwassen leeftijd bereikt, de deur met zo'n klap achter zich dicht te slaan?

Arthur Rimbaud werd op 20 oktober 1854 geboren in Charleville, een provinciestad in de Franse Ardennen. In juli 1870, toen hij vijftien jaar was, brak er oorlog tussen Frankrijk en Pruisen uit. Tot dat ogenblik, kort gehouden door een bedilligerige, heerszuchtige moeder, had hij zich thuis als een voorbeeldig kind, op school als een modelleerling gemanifesteerd. Als het talenwonder van het Collège de Charleville had hij dat afgelopen jaar bij het Concours Académique alle prijzen in de wacht gesleept. In het oorlogsjaar 1870 komt Arthur voor het eerst openlijk in botsing met zijn kleinsteedse milieu. Tijdens de schoolvakantie, die vanwege de Duitse bezetting duurt en duurt, loopt hij geheel onverwachts van huis weg. Is het om aan de knoet van zijn moeder te ontkomen? Al eerder had ze met haar veel te strenge tucht haar man, de legerkapitein Frédéric Rimbaud, uit haar omgeving verdreven: na een huwelijksleven van zes jaar had deze de voorkeur gegeven aan de militaire discipline van de kazerne. Arthur breekt in het najaar van 1870 tot tweemaal toe uit, een keer naar Parijs en een keer, via Charleroi, naar Brussel. Beide keren wordt hij teruggehaald door zijn vriend en leraar, de eenentwintigjarige dichter Georges Izambard. Vlak na de wapenstilstand, in februari 1871, steekt de geest van verzet opnieuw in hem op, als hij hoort van de volksofstand in Parijs (die eind maart van dat jaar zal resulteren in de Parijse revolutionaire beweging de Commune). Hij weigert terug naar school te gaan, verkoopt het horloge dat hij op het Concours Académique heeft gewonnen en vertrekt andermaal naar de Franse hoofdstad. Maar voordat de strijd in een definitief stadium is beland en de Commune bloedig wordt neergeslagen, keert hij na een zwerftocht van twee weken door een ontregeld Parijs, onverrichter zake terug naar Charleville en schrijft het gedicht 'Coeur supplicé'.

GEMARTELD HART

Mijn hart traant aan de achterboeg,
Mijn hart beklad met pruimtabak:
Zij spuwen het vol stralen soep,
Mijn hart traant aan de achterboeg:
Bij flauwe grollen van de groep
Die in een lachsalvo uitbrak,
Mijn hart traant aan de achterboeg,
Mijn hart beklad met pruimtabak!

Ithyfallisch en soldatesk
Hebben hun grollen het verkracht!
En op het roer prijkt hun icoon
Ithyfallisch en soldatesk.
O wateren vol toverkracht,
Neem nu mijn hart en was het schoon!
Ithyfallisch en soldatesk
Hebben hun grollen het verkracht!

Als hun het pruimpje niet meer smaakt,
Wat dan te doen, hart dat men stal?
Dan hoort men hikken en gebral.
Als hun het pruimpje niet meer smaakt:
Keert zich mijn maag en braak ik gal
Omdat mijn hart werd murw gemaakt:
Als hun het pruimpje niet meer smaakt
Wat dan te doen, hart dat men stal?

Sommige commentatoren zien in ‘Coeur supplicié’ een reactie van de dichter op zijn overnachting in de barakken aan de rue de Babylone. Hij zou daar verkracht zijn door soldaten van de Nationale Garde. ‘Coeur supplicié’ is het eerste gedicht waarin hij een diep, oorspronkelijk gevoel tot uiting brengt.

Terug uit Parijs banjert Rimbaud door de ingeslapen provincie-stad, langharig en ongewassen. Hij weigert het leven nog langer te aanvaarden zoals het is, met zijn ontluisterende werkelijkheid, deze burgerlijke wereld met haar hypocriete moraal. Om de burgerij te choqueren rookt hij op straat zijn korte pijpje met de kop naar beneden. Hij kalkt *Merde à Dieu* op de muren. Principes, dat moet iedereen maar weten, heeft hij niet meer.

Dit is de buitenkant. In deze gore alledaagsheid zoekt hij naar een uitweg; zijn verbeelding moet hem daarbij van dienst zijn, en hij broedt op een ideaal waarin hij zich kan verliezen. De gedichten die hij in de periode na 'Coeur supplicie' schrijft, vertonen een stormachtig ritme en ademen een opstandige geest. Ze rijmen nog wel, maar in deze verzen bezigt hij – wat nog niet eerder in de poëzie is gezien – wetenschappelijke en obscene uitdrukkingen, triviale woorden, gezegden uit de spreektaal.

Op 13 mei 1871 stuurt hij zijn 'Coeur supplicie' naar Georges Izambard, als onderdeel van een brief waarin hij in het kort zijn ideeën over het dichterschap uiteenzet, de eerste van de twee 'Zienersbrieven'. Als Izambard de strekking van 'Coeur supplicie' misverstaat en er een persiflage op schrijft met de mededeling dat iedereen absurde verzen kan maken, zet Arthur een punt achter de enige vriendschap die werkelijk iets voor hem betekend heeft in zijn jonge jaren.

Twee dagen later, op 15 mei, schrijft hij, nu veel uitgebreider, in een brief gericht aan Paul Demeny, een vriend van Izambard, hoe volgens hem het dichterschap in de toekomst beleden moet worden. Het is de eigenlijke 'Lettre du voyant', haastig en zonder plan aan het papier toevertrouwd. Van een zorgvuldig uitgewerkt manifest is geen sprake, geen weloverwogen poëtica. Wat hij in deze brief stelt komt er kortweg op neer dat het leven veranderd moet worden. Achter de banale wereld van alledag gaat een andere, nog ongekende werkelijkheid schuil; het middel om deze werkelijkheid te ontdekken is de poëzie. De dichter dient een ziener te worden. Het zienerschap valt slechts te bereiken door de ontregeling

van alle zintuigen. Om wat hij in het ongekende ontdekt aan te kunnen reiken aan de mensheid, moet hij een nieuwe taal vinden. De persoon van de dichter is niet van belang: het in hem verzonken genie gebruikt het ik van de dichter als spreekbuis. 'Ik is een ander.'

In de zomer van 1871 stuurt Rimbaud een aantal van zijn gedichten naar Verlaine in Parijs, die hij beschouwt als de opvolger van Baudelaire, de prins der dichters. Verlaine reageert enthousiast op deze verzen, en schrijft terug: '*Venez, chère grande âme, on vous appelle, on vous attend,*' (Kom, grote, dierbare ziel, wij roepen u, wij zien naar u uit). Met 'Le bateau ivre' op zak vertrekt Arthur nog datzelfde najaar naar Parijs en leest dit lange gedicht, waarin hij vooruitloopt op zijn zienersavontuur, bij wijze van meesterproef voor aan Verlaine en zijn vrienden.

Bij de literaire kennissen van Verlaine, die voorlopig zijn huisvesting bekostigen, valt Rimbaud al gauw in ongenade. Het zijn doorgaans Parnassiens, de literaire mandarijnen van dat moment, die de vorm van het gedicht belangrijker vinden dan de inhoud. Zij accepteren zijn drieste houding niet, de luidruchtige wijze waarop hij, zestien jaar oud, dronken tijdens hun bijeenkomsten zijn minachting laat blijken voor hun verkalkte opvattingen, hun verstarde poëzie. Bovendien gaat de staat van verloedering waarin hij zich begeeft hun wat al te ver. Zo gooit hij, als hij een zolderkamertje bij Théodore de Banville heeft betrokken, zijn vervuilde luizige plunje het raam uit. Ook Charles Cros verleent hem onderdak. Een paar dagen later merkt deze dat uit het tijdschrift *L'Artiste* alle bijdragen van zijn hand zijn gescheurd. Het zijn de prozagedichten die Cros later zal bundelen in *Le Coffret de santal*. Deze teksten zijn een belangrijke inspiratiebron voor *Illuminations* geweest.

In deze periode probeert Rimbaud zijn poëtische programma zoals hij dat in de 'Zienersbrieven' heeft geformuleerd in praktijk te brengen en alle vormen van 'liefde, lijden, dwaasheid' te ervaren. In zijn onstuimigheid om de staat van ziener in één klap te berei-

ken en de ‘ontregeling van alle zintuigen’ te bewerkstelligen, experimenteert hij verregaand met hasj en absint. Intussen wordt zijn band met Verlaine steeds nauwer. In het Parijse wereldje doet het gerucht de ronde dat ze een homoseksuele relatie hebben.

De beide vrienden trekken zich van de vooroordelen van de bourgeoisie niets aan. Gezamenlijk bevrijden ze zich van het strakke rijmschema dat de Parnassiens voorschrijven. Bij hen was iemand die stoeide met de vorm per definitie verdacht: resoluut wezen ze Rimbaud af, misschien nog eerder om zijn chaotische theorieën en zijn stilistische en grammaticale afwijkingen dan om zijn baldadige optreden.

Vanuit zijn minachting voor de traditionele versvorm komt hij als vanzelf tot het schrijven van prozagedichten. Onder zijn pen verliest het prozagedicht het verhalend karakter dat het vertoont bij zijn voorgangers in dit genre – Bertrand, Nerval, Baudelaire en Cros. Bij Rimbaud wordt het prozagedicht kort en geconcentreerd, een storm van beelden, gebalde constructies, zo veel mogelijk ontdaan van het anekdotisch element, van be- en omschrijvingen. Soms bestaat het gedicht uit één of twee zinnen, zoals de invallen uit ‘Phrases’: *‘Ik heb koorden gespannen van toren tot toren, guirlandes van venster tot venster, gouden ketens van ster tot ster, en ik dans.’*

Als in de zomer van 1872 Verlaine zich door Rimbaud heeft laten overreden zijn vrouw in de steek te laten en met hem uit Parijs weg te trekken, ‘vluchten’ ze via Brussel naar Londen en leiden in Soho een bohémienbestaan. In deze tijd moet een deel van *Illuminations* zijn ontstaan: prozagedichten die in deze eerste periode, vóór de breuk met Verlaine, een extatische inslag hebben; vaak zijn het woorden zonder logische volgorde, kreten van vreugde of weerzin, bezweringen.

Intussen heeft de intense relatie tussen de twee dichters, nu ze zo ver van het Franse culturele centrum op elkaar zijn aangewezen, ernstig te lijden. In gewetensnood geraakt nu hij vrouw en kind heeft verlaten, klaagt en lamenteert Verlaine onophoudelijk.

Door Rimbauds scherpe uithalen naar zijn ‘makker in de hel’ verslechtert de verhouding zienderogen. In het voorjaar van 1873 krijgen de ruzies tussen het roerige duo de overhand. Ten slotte, na de zoveelste onenigheid, na de zoveelste spottende en beledigende opmerking van Rimbaud, wordt het Verlaine te veel. Hij neemt halsoverkop de veerboot naar Antwerpen en laat Arthur zonder geld in Engeland achter. In Brussel bericht Verlaine aan zijn vrouw dat hij zich een kogel door de kop zal jagen als zij niet binnen drie dagen bij hem terugkomt. Zodra het ultimatum is verlopen, schrijft hij een brief aan Rimbaud en vraagt hem naar Brussel te komen om afscheid te nemen: binnenkort gaat hij naar Spanje om daar als vrijwilliger te vechten in de gelederen van de Carlisten. Zodra Rimbaud het Kanaal is overgestoken, krijgen ze opnieuw ruzie en Verlaine drinkt zich een half delirium. Buiten zichzelf omdat Rimbaud zonder hem naar Parijs wil afreizen, trekt hij een revolver, richt op zijn metgezel en schiet twee keer; alleen de eerste kogel is niet geheel mis: een vleeswond in de pols. Uit angst voor een nieuwe aanslag met meer funeste gevolgen geeft Rimbaud Verlaine aan. Deze wordt na een potsierlijk proces, op grond van homoseksuele handelingen met een minderjarige, veroordeeld tot twee jaar celstraf.

Vermagerd en getekend door de gebeurtenissen keert Rimbaud depressief en in financiële nood terug naar het gehate ouderlijk huis. Te Roche, in de Franse Ardennen, op de boerderij van zijn moeder, componeert hij tussen maart en augustus 1873 *Une saison en enfer*.

Hij rekt in dit werk af met de moraal die heerst in het verziekte Europa van zijn dagen en met de maatschappij die gegrondvest is op deze moraal. Intussen krijgt, in het diepgaand zelfonderzoek waaraan hij zich wijdt in deze cyclus, het conflict gestalte dat zich afspeelt tussen God en Satan, tussen goed en kwaad. Naarmate hij vordert met dit onderzoek, dus *tijdens* het schrijven aan de ‘Saison’, komt hij tot het inzicht dat hij met zijn streven om de theorie van de ziener in praktijk te brengen een hersenschim heeft

nagejaagd. Zo trekt hij in 'Vaarwel' de navrante conclusie: *'Ik, ik die mezelf uitriep tot magiër of engel, boven iedere moraal verheven! Ik sta weer op de grond en moet een taak vinden, mij wijden aan de werkelijkheid! Boer!'*

Na het schrijven van *Une saison en enfer* en *Illuminations*, gaat Rimbaud in vrijwillige ballingschap en begint zijn odyssee. 'L'homme aux semelles de vent' (De man op windsnelle zolen) heeft Verlaine hem eens gekarakteriseerd. Hij trekt, zoals hij aankondigt in de derde sectie van 'Mauvais sang', uit Europa weg.

Tot vandaag de dag wordt er gespeculeerd over de reden waarom hij deze stap neemt. Staat zijn breuk met de poëzie, zijn vertrek uit de westerse wereld, voor een vlucht uit de werkelijkheid? Of was hij na zijn eenentwintigste geestelijk uitgeblust en had hij niets meer te zeggen? Was hij schizofreen, snel opbloeiend in genialiteit en even snel opgebrand? Is het, zoals Pierre Petitfils in zijn biografie over Rimbaud aanneemt, niets dan het tot rede komen van een enfant terrible aan het eind van zijn puberteit? Zeker, zegt deze biograaf, Rimbaud had door middel van het dichten het leven willen veranderen. Toen hij tot het inzicht kwam dat, als het leven al te veranderen valt, poëzie hier niet het geschikte middel voor is, zei hij de literatuur vaarwel. Of heeft Alain Borer gelijk, die in Rimbauds besluit om voortaan te zwijgen in de literatuur, juist de grootste poëtische daad van de dichter ziet. Heeft deze 'meester van de stilte', zoals een van de typeringen luidt die Rimbaud in *Illuminations* geeft aan zijn vluchtige ik, juist door zijn latere zwijgen des te meer lading, een nog grotere spanning aan zijn werk meegegeven?

Hoeveel speculaties** er ook bestaan over Rimbauds afzien van

** Ik heb hier van de vele uiteenlopende opvattingen over Rimbauds zwijgen slechts de opmerkelijkste genoemd. Persoonlijk denk ik dat Rimbaud zelf de reden voor dit zwijgen impliciet in *Une saison en enfer* geeft. Nadat hij in 'Alchemie van het woord' heeft erkend dat zijn poging om door middel van zijn dichten het leven te veranderen is mislukt, concludeert hij in 'Vaarwel' ironisch: *'Nou, mijn verbeelding, mijn herinne-*

de poëzie, de schok die deze daad zelf teweegbracht, lijkt nog steeds door te werken in de moderne poëzie.

Rimbauds leven na zijn 'Vaarwel', blijft kleurig genoeg. Aanvankelijk maakt hij zwerftochten door heel Europa, hij wordt tolk voor Circus Loisset en maakt met dit gezelschap een tournee door Duitsland en Scandinavië; hij werkt als bouwopzichter op Cyprus; hij laat zich ronselen voor het KNIL, om vrijwel meteen na aankomst in 'ons Indië' te deserteren. Ten slotte, de laatste tien jaar van zijn leven, vestigt hij zich als handelaar op de kust van Somalië en in Abessinië, doet in koffie, onderneemt ontdekkingsreizen en raakt verwickeld in de wapenhandel. Verlaine bericht hem dat hij een artikel aan hem en zijn poëzie wil wijden. Rimbauds reactie: '*Fous-moi la paix!*' (Laat me met rust!)

In 1891 keert hij terug naar Frankrijk vanwege een gezwel in zijn rechterknie. In het Hôpital de la Conception te Marseille wordt botkanker geconstateerd. Het been moet worden afgezet. Een maand later breekt in de lies een nieuw gezwel uit. De ijlkoortsen waarin hij nu vervalt, hebben volgens zijn zuster Isabelle, die hem deze laatste weken verzorgt, veel weg van de extatische zangen uit *Illuminations*. Daartoe aangespoord door zijn zuster biecht Rimbaud op zijn sterfbed; daags voor zijn dood dicteert hij aan Isabelle een brief, gericht aan de Directeur van het transport ter zee, en besluit met de woorden: '*Zeg me hoe laat ik aan boord moet worden gebracht.*'

Nauwelijks zevenendertig jaar oud sterft hij, vroeg in de ochtend van 10 november.

ringen kan ik wel begraven! Verkeken die kans op roem als artiest en verteller!' en: '*ik moet mij wijden aan de harde werkelijkheid*'. Hierna duurt het nog ruim twee jaar voordat hij zijn in 'Kwaad bloed' aangekondigd vertrek uit Europa realiseert. Met de reizen die hij sinds 1875 onderneemt vindt zijn zoektocht naar het ongekende niet langer plaats binnen het domein van de literatuur. Ik vat Rimbauds 'Vaarwel' op als een tartend afscheidslied aan de literatuur van zijn dagen. Dit afscheid is des te choquerender omdat hij pas een jaar later *Illuminations* voltooit: als een groots vuurwerk '*op de valreep*'.

ZIENERSBRIEVEN

LETTRES DU VOYANT

Charleville, (13) mai 1871

Cher Monsieur!

Vous revoilà professeur. On se doit à la Société, m'avez-vous dit; vous faites partie des corps enseignants: vous roulez dans la bonne ornière. – Moi aussi, je suis le principe: je me fais cyniquement *entretenir*; je déterre d'anciens imbéciles de collègue: tout ce que je puis inventer de bête, de sale, de mauvais, en action et en paroles, je le leur livre: on me paie en bocks et en filles. *Stat mater dolorosa, dum pendet filius*. – Je me dois à la Société, c'est juste, – et j'ai raison. – Vous aussi, vous avez raison, pour aujourd'hui. Au fond, vous ne voyez en votre principe que poésie subjective: votre obstination à regagner le râtelier universitaire, – pardon! – le prouve. Mais vous finirez toujours comme un satisfait qui n'a rien fait, n'ayant rien voulu faire. Sans compter que votre poésie subjective sera toujours horriblement fadasse. Un jour, j'espère, – bien d'autres espèrent la même chose, – je verrai dans votre principe la poésie objective, je la verrai plus sincèrement que vous ne le feriez! – Je serai un travailleur: c'est l'idée qui me retient quand les colères folles me poussent vers la bataille de Paris – où tant de travailleurs meurent pourtant encore tandis que je vous écris! Travailler maintenant, jamais, jamais; je suis en grève.

Maintenant, je m'encrapule le plus possible. Pourquoi? Je veux être poète, et je travaille à me rendre *voyant*: vous ne comprendrez pas du tout, et je ne saurais presque vous expliquer. Il s'agit d'arriver à l'inconnu par le dérèglement de *tous les sens*. Les souffrances sont énormes, mais il faut être fort, être né poète, et je me suis reconnu poète. Ce n'est pas du tout ma faute. C'est faux de dire: Je pense: on devrait dire: On me pense – Pardon du jeu de mots. –

J E est un autre. Tant pis pour le bois qui se trouve violon, et Nar-

Aan Georges Izambard¹

Charleville, (13) mei 1871

Waarde Heer!

Nu bent u dus weer leraar. We hebben onze verplichtingen aan de Maatschappij heeft u me gezegd. U behoort tot het lerarencorps: u rolt in het goede spoor. – Ík volg hetzelfde principe: ik laat me schaamteloos *onderhouden*; ik graaf ouwe sukkels van school op: ik lever ze al het stomme, smerige en slechte dat ik maar verzinnen kan in woord en daad: ze betalen me uit in pilsjes en neutjes. *Stat mater dolorosa, dum pendet filius.*² – Ik heb mijn verplichtingen aan de Maatschappij, precies – en ik heb gelijk. – Ook u hebt gelijk, momenteel althans. Eigenlijk staat uw principe enkel voor subjectieve poëzie: dat blijkt wel uit de hardnekkigheid waarmee u terugkeert naar – pardon! – de academische ruif. Maar u zult zeker eindigen als een zelfvoldaan man, die niets heeft gedaan en ook niets heeft willen doen. Nog daargelaten dat uw subjectieve poëzie altijd vreselijk zouteloos zal zijn. Ik hoop nog eens – en velen hopen dat ook – objectieve poëzie in uw principe te ontdekken, en dan kijk ik daar oprechter naar dan u zou doen!³ – Ik zal een werker zijn: dit idee houdt me hier, nu uitzinnige woede mij naar de strijd in Parijs drijft – waar zoveel werkers nog steeds sterven terwijl ik dit schrijf! – Werken, nu? Nooit, nooit; ik staak.

Nu leef ik zo liederlijk mogelijk. Waarom? Ik wil dichter zijn, en ik werk eraan om *ziener* te worden: u zult er niets van begrijpen en ik weet haast niet hoe ik het moet uitleggen. Het gaat erom het ongekende te bereiken door de ontregeling van *alle zintuigen*. Het is één grote lijdensweg, maar je moet sterk zijn, een geboren dichter zijn, en ik heb de dichter in mij ontdekt. Daar kan ik niets aan doen. Het is fout om te zeggen: Ik denk. Je zou moeten zeggen: Ik word gedacht. Het spijt mij als dit enkel een spelletje met woorden lijkt.⁴

IK is een ander. Jammer voor het hout dat viool blijkt te zijn, en

gue aux inconscients, qui ergotent sur ce qu'ils ignorent tout à fait!

Vous n'êtes pas Enseignant pour moi. Je vous donne ceci: est-ce de la satire, comme vous diriez? Est-ce de la poésie? C'est de la fantaisie, toujours. – Mais, je vous en supplie, ne soulignez ni du crayon, ni – trop – de la pensée:

LE COEUR SUPPLICIÉ

Mon triste coeur bave à la poupe...
etc.

Ça ne veut pas rien dire.

RÉPONDEZ-MOI: chez M. Deverrière, pour A.R.

Bonjour de coeur,

ART. RIMBAUD

hoon de onbenullen met hun geredekavel over zaken waar ze helemaal niets van begrijpen!⁵

U bent niet erg *leerzaam* voor me. Ik geef dit aan u: is het, om met uw woorden te spreken, satire? Is het poëzie? Het is zeker fantasie. – Maar onderstreep het a.u.b. niet te veel met het potlood of de rede:

GEMARTELD HART⁶

Mijn hart traant aan de achterboeg...
enz.

Dit betekent niet niks.

ANTWOORD MIJ: p.a. Mijnh. Deverrière, voor A.R.

Hartelijke groet,

ARTH. RIMBAUD

A Paul Demeny à Douai

Charleville, 15 mai 1871

J'ai résolu de vous donner une heure de littérature nouvelle.
Je commence de suite par un psaume d'actualité:

CHANT DE GUERRE PARISIEN

Le Printemps est évident, car...
etc.

A. RIMBAUD

– Voici de la prose sur l'avenir de la poésie –

Toute poésie antique aboutit à la poésie grecque; Vie harmonieuse. – De la Grèce au mouvement romantique, – moyen-âge, – il y a des lettrés, des versificateurs. D'Ennius à Théroldus, de Théroldus à Casimir Delavigne, tout est prose rimée, un jeu, avachissement et gloire d'innombrables générations idiotes: Racine est le pur, le fort, le grand. – On eût soufflé sur ses rimes, brouillé ses hémistiches, que le Divin Sot serait aujourd'hui aussi ignoré que le premier venu auteur d'Origines. – Après Racine, le jeu moisit. Il a duré deux mille ans!

Ni plaisanterie, ni paradoxe. La raison m'inspire plus de certitudes sur le sujet que n'aurait jamais eu de colères un jeune-France. Du reste, libre aux *nouveaux!* d'exécrer les ancêtres: on est chez soi et l'on a le temps.

On n'a jamais bien jugé le romantisme. Qui l'aurait jugé? les critiques!! Les romantiques? qui prouvent si bien que la chanson est si peu souvent l'oeuvre, c'est-à-dire la pensée chantée *et comprise* du chanteur?